

PREUREDITEV ŠKOFIJSKIH MEJA Z OZIROM NA KOPRSKO
ŠKOFIJO V AVSTRIJSKI DOBI (1814-1829)

Vincenc RAJŠP

Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU, SI-1000 Ljubljana, Novi trg 4

IZVLEČEK

Znanstveni prispevek obravnava vprašanje obstoja ali ukinitve koprške škofije od 1814 leta do 1829, ko je bila združena s tržaško škofijo, leta 1830 pa je bila odločitev o združitvi tudi izvršena.

Ključne besede: cerkvena uprava, škofija, meje škofij, Istra, Koper

TRANSFORMATION OF DIOCESAN BORDERS WITH REGARD
TO THE KOPER DIOCESE DURING THE AUSTRIAN PERIOD (1814-1829)

ABSTRACT

The present scientific paper deals with the issue of a further functioning or abolishment of the Koper diocese from 1814 to 1829, when the proposal as to its fusion into the Trieste diocese was made; in 1830 the decision about the fusion was carried out.

Key words: ecclesiastical administration, diocese, diocesan borders, Koper, Istra

Po letu 1814 so se v avstrijski državi ponovno lotili urejanja cerkvenih meja. Spremembe so bile potrebne zaradi nekaterih razmejitev, odprtih še v času Jožefa II., tako npr. preureditve lavantinske škofije in prenosa škofijskega sedeža iz Št. Andraža v eno izmed spodnještajerskih mest, pa tudi zaradi državnih oziroma ozemeljskih sprememb. Po propadu Beneške republike je postalo aktualno tudi vprašanje koprške škofije.

Dvorni komisar Saurau je septembra 1814 pred dokončno ureditvijo političnih meja cesarju predlagal provizorično ureditev cerkvenih meja v "Iliriji". S tem pa so priprave za preureditev dejansko že stekle (ÖStA. AVA, 2). V predlogu (Vortrag) 23. decembra 1814 je bilo cesarju predstavljeno vprašanje glede semenišča v Gorici. Pri tem so bile izrecno omenjene tudi škofije v Istri. Vprašanje semenišča naj bi reševali po ustanovitvi oziroma dokončni ureditvi istrske škofije. Obstajala je namreč ideja, da bi semenišče v Gorici pokrivalo tudi Istro. Semenišče in teološki študij v Kopru je cesar provizorično potrdil 27. februarja leta 1815. Direktor je bil kanonik Castellani, spiritual pa kanonik Ferentin. Oba sta imela v hiši prosto stanovanje in hrano, poleg tega sta dobila še po 80 goldinarjev. Teologijo sta poučevala direktor Castellani, za kar je dobil še dodatnih 300 goldinarjev, in gvardijan minoritov p. Vitali z 230 goldinarji plače. Vendar je zanimanje za študij teologije popolnoma zamrlo, tako da v letu 1817 ni bilo nobenega seminarista in študenta (Schüler) filozofije, enako tudi leta 1818. Zato je gubernij predlagal, da se študij teologije in semenišče v Kopru ukineta, bodoči duhovniški kandidati pa naj bi študirali v Gorici. Premoženje koprškega semenišča naj bi pripadlo semenišču v Gorici (ÖStA. AVA, 3). Semenišče v Kopru so res ukinili, leta 1842 pa so Koprčani prosili, da ga ponovno odprejo.

Čeprav je jožefinizem v marsičem že izgubil "zelo mnogo svoje nekdanje ostrine" (Čepič, 1979, 414), je imela državna oblast še naprej odločilno besedo pri urejanju škofijskih meja, semenišč in drugih zadev Cerkve. Pri vprašanjih preurejanja škofijskih meja so bili avstrijski cerkveni politiki večkrat zelo ostri v odnosu do papeža, še bolj pa do papeške kurije. Jožefinski nazori so še v celoti prevladovali tako pri vprašanju urejanja škofijskih meja kakor tudi pri vprašanju imenovanja škofov. Avstrijski škofje v obdobju jožefinizma niso odhajali ad limina v Rim. Šele leta 1841 je cesar dovolil salzburškemu nadškofu Schwarzenbergu, da je odpotoval v Rim in prejel kardinalski klobuk. (Schwarzenberg je bil takrat star 32 let; škofovsko posvečenje je prejel s šestindvajsetimi leti) (Hosp, 1971, 54). Odslej so se odnosi med Avstrijo in Svetim sedežem začeli izboljševati, kar je tudi pripeljalo do konkordata leta 1855.

Jožefinski sistem sta v prvi polovici devetnajstega stoletja zagovarjala in vzdrževala glavna cesarjeva svetovalca za cerkvena vprašanja: Martin Lorenz in Jožef Alojz Jüstel, ki ju sicer označujejo kot zmerna jožefinca. Martin Lorenz je bil rojen na Vorarlberškem leta 1748 na ozemlju, ki je spadalo k škofiji Chur. Študiral je na italijanskih univerzah. Ker je bilo na Vorarlberškem preveč duhovnikov, po posvetitvi, tako kot mnogi drugi, ni dobil službe. Odpravil se je na Dunaj, kjer je doktoriral iz teologije. Leta 1773 ga je cesar Jožef II. imenoval za predstojnika generalnega

semenišča na Dunaju, nato je bil prestavljen h guberniju v Gradec, kjer je urejal duhovne in šolske zadeve. Leta 1792 ga je poklical cesar Franc I. na Dunaj kot vladnega svetnika za verske zadeve pri nižjeavstrijski vladi. Do leta 1828 je ostal najpomembnejša in najvplivnejša osebnost v avstrijski cerkveni politiki in imel odločujoč vpliv pri razmejevanju škofij in pri imenovanju škofov. Lorenz je bil do rimske kurije skrajno negativno razpoložen (Hosp, 1971, 228). Njegovo razpoloženje je v veliki meri vplivalo na odnose med avstrijsko državo in Svetim sedežem, čeprav je cesar marsikatero njegovo ostro mnenje omilil. Leta 1816, ko je Metternich predlagal sklenitev konkordata s Svetim sedežem, je sklenitev preprečilo prav Lorenzovo nasprotovanje: s konkordatom bi bilo konec jožefinskega sistema.

Martin Lorenz je med drugim najodločneje zavračal tudi predlog o odpravi placeta (placetum regium), ker bi bil s tem ukinjen državni nadzor nad cerkvenim poslovanjem iz Rima.

Drugo pomembno vprašanje v odnosih med papežem in cesarjem je bila pravica imenovanja škofov. Cesar je imel pravico imenovati večino škofov v monarhiji, isto pravico pa je zahteval tudi za škofije, ki so po dunajskem kongresu prišle v okvir monarhije. Med najpomembnejšimi so bile škofije Brixen, Trient in Salzburg, vprašanje imenovanja škofov pa je zadevalo tudi škofije v Istri. Dotlej je tamkajšnje škofo namreč imenoval papež. Lorenz je med drugim v mnenju zapisal, da "obstaja v avstrijski državi osnovna pravica (Grundgesetz), sankcionirana z najvišjega mesta (od papeža), da lahko podeljuje škofije samo vladar, ker je škof služabnik (Diener) Cerkev in države, vladar pa je zaščitnik (Beschützer) prve in gospodar (Herr) druge. Imenovanje škofov ne sodi na področje papeževega primata" (Hosp, 1971, 23).

Pri istrskih škofijah pa so nastala nesoglasja tudi ob vprašanju velikosti škofij. Lorenz je zelo ostro zavrnil papeževa prizadevanja za ohranitev majhnih škofij, češ da Rim nasprotuje "koristnim in dobrodejnim duhovnim naredbam in uredbam (nützlichen und wohltätigen geistlichen Anstalten und Einrichtungen), ki jih sprejme Vaše veličanstvo" (Hosp, 1971, 231). Lorenz se je zavzemal za velike škofije in se pri tem skliceval celo na sv. Pavla, češ da primernih mož za škofo ni v obilju (Bastgen, 1914, 353).

Druga pomembna osebnost avstrijske cerkvene politike v letih 1831–1848 je bil državni svetnik Jožef Alojz Jüstel. Rojen je bil leta 1765 na Češkem (Litoměřice). Leta 1788 je bil posvečen v duhovnika, nato je bil med drugim profesor moralne teologije v Gradcu. Jüstel v Rimu ni bil dobro zapisan. Ko je Kaunitz, avstrijski poslanik pri Svetem sedežu, leta 1817 predlagal državnemu tajniku kardinalu Consalviju Jüstla kot avstrijskega pogajalca o ureditvi spornih vprašanj med Avstrijo in Svetim sedežem, ga je Consalvi odklonil, češ da zagovarja teološke nazore (theologische Lehrsätze), ki so po prepričanju (Auffassung) Svetega sedeža nezdružljivi z naukom Cerkev.

Na položaj Cerkev v predmarčni Avstriji, v njej pa tudi na Slovenskem, so vplivali odnosi med cesarjem in papežem, med dunajsko državno pisarno (Hofkanzlei) in

državnim tajništvom v Rimu, med cesarjem in škofi, med škofi in državno pisarno in nenazadnje med škofi ter posameznimi guberniji. Manj jasna pa ostaja slika samega verskega življenja. Da so bili ljudje v nekdanji beneški Istri globoko predani veri, izvemo posredno tudi iz vladnih aktov. Vendar pri urejanju cerkvenih zadev niso imeli možnosti za sodelovanje ne verniki ne duhovniki ne vodstva škofij.

Vprašanje razmejitve in nove organiziranosti škofij je v Avstriji po jožefinskih reformah prvič postalo zelo aktualno leta 1803, ko je bila izvršena sekularizacija cerkvenih kneževin, zaradi česar so se spremenile državne meje. Vendar o istrskih škofijah takrat niso razpravljali, pač pa o škofijah na Vorarlberškem, Tirolskem in Češkem. Za slovenski prostor je pomemben ponovni predlog Lorenza, da se uredijo škofijske meje na slovenskem Štajerskem. Ukinjena naj bi bila škofija Leoben na Zgornjem Štajerskem, njeno celotno področje priključeno k sekavski škofiji, del te škofije, "celotno mariborsko okrožje, v katerem se, tako kot v celjskem, govori pretežno le slovensko, pa naj se priključi lavantinski škofiji s sedežem v Celju, Ptuj ali Mariboru, tako da dobi slovensko ljudstvo lastnega škofa" (...zu übersetzen und sonach dem windischen Volk einen eigenen Bischof zu geben) (Bastgen, 1914, 16, 377 Anhang). Zaradi vojn do preureditve škofijskih meja ni prišlo. Tudi v letih 1814–1815 lavantinski škofiji niso posvečali posebne pozornosti, v ospredju je bilo vprašanje ureditve primorskih škofij, predvsem škofij Trst in Gorica, ki sta v času vojn spreminjali meje, in škofije v Istri.

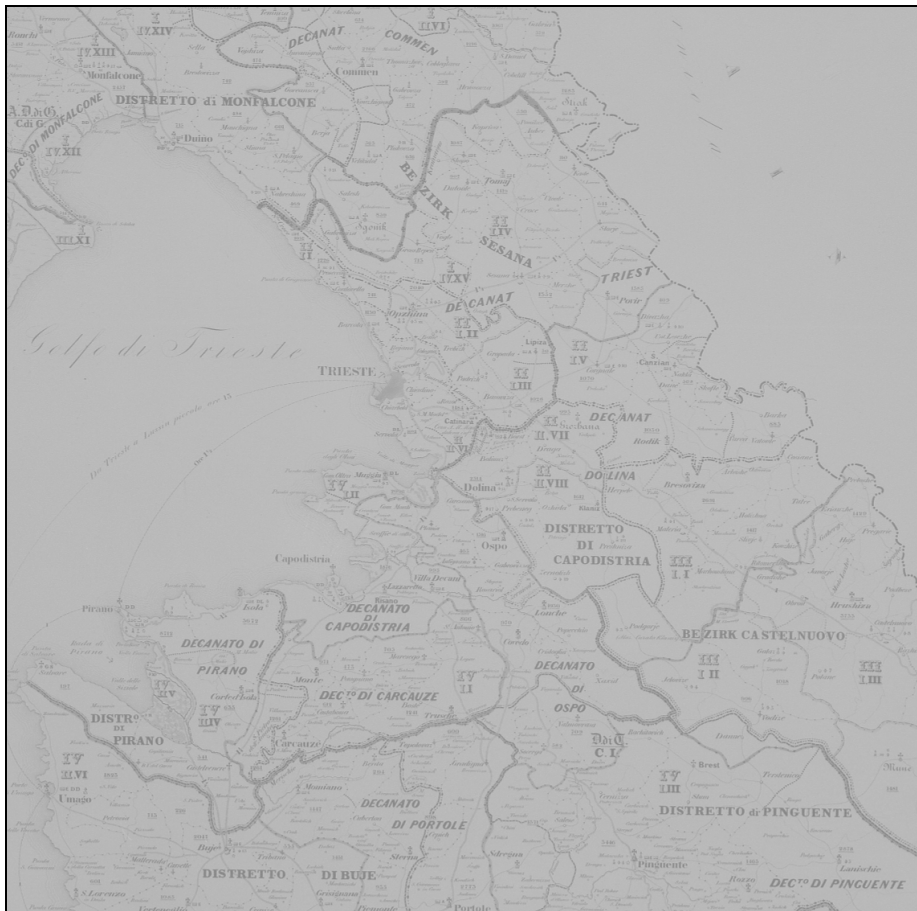
Za Istro je bilo osrednje vprašanje ohranitve ali ukinitve obstoječih škofij. Dvorna komisija na Dunaju je menila, da je šest škofij (Gorica, Trst, Koper, Novigrad, Poreč in Pula) za Primorje preveč. Gubernij v Trstu in dvorna komisija na Dunaju sta predlagala združitev tržaške in goriške škofije s sedežem v Gorici, kar je potrdil tudi cesar 12. oktobra leta 1815 (Bastgen, 1914, 347; ÖStA. AVA, 4). Škofa v Trstu in Gorici sta se zavzemala za ohranitev škofij, v primeru združitve pa sta za sedež združene škofije predlagala vsak svoje mesto (Bastgen, 1914, 347). Misel na združitev obeh škofij pa je že izgubljala atraktivnost ob vprašanju nove ureditve škofij v Istri. Misel, da bi bilo glede goriške in tržaške škofije treba upoštevati nove razmere, do katerih je prišlo s priključitvijo Istre in tamkajšnjih škofij Avstriji, se je pojavila že leta 1808 (ÖStA. AVA, 1). Za škofije v nekdanji beneški Istri (exvenetianische Istrien) je bilo 15. aprila leta 1815 izdelano poročilo ter skupaj s predlogi komisarjev predloženo kot "Vortrag" cesarju (ÖStA. AVA, 5). V poročilu so bile navedene obstoječe cerkvene razmere v Istri, velikost škofij, število prebivalstva, število župnij in dekanij ipd., poročevalci pa niso zanemarili niti zgodovine. Za škofijo Koper so zapisali, da je med istrskimi škofijami najmlajša, ustanovljena naj bi bila leta 524, najstarejša pa da je škofija v Puli, ki naj bi jo ustanovil sam sv. Peter. Površine istrskih škofij so obsegale: Koper 7, Novigrad 6, Poreč 21 in Pula 8 kvadratnih milj. Koprška škofija je bila razdeljena na 7 dekanij ali vikariatov oziroma 22 župnij in je štela 28.820 duš; škofija Novigrad je imela 4 dekanije, 19 župnij in 13.906 duš; škofija Poreč 5 dekanij, 44

župnij in 35.819 duš; škofija Pula pa 2 dekaniji, 23 župnij in 17.056 duš. Tako je bilo v vseh štirih škofijah 18 dekanij, 108 župnij in 95.001 duša.

Zasedeni sta bili le dve škofiji: Poreč in Novigrad. Za poreškega škofa Marchesa Franca Polesinija so zapisali, da je 86-letni starec (ein 86 jähr. Greis), bolan in umsko šibak, čeprav je prej užival ugled. Za Teodorja Loredana Balbija, starega 70 let, škofa v Novigradu, pa so zapisali, da je še krepak in da je nezanesljiv, ker da se dobrika (schmeichle) vsaki oblasti, zaradi česar je po ukazu z najvišjega mesta (auf Allerhoechsten Befehl) pod stalnim nadzorom. Škof s kapitljem ni bival v mestu, temveč se je s papeževim dovoljenjem zaradi nezdravega podnebja preselil s kapitljem v dve uri oddaljene Buje. V Kopru in Puli ni bilo škofov, škofiji sta vodila generalna vikarja (kapitularja), pravico imenovanja škofov pa je imel papež.

Poslovanje škofijskih pisarn je bilo predstavljeno kot zelo pomanjkljivo. Med drugim so komisarji v teh škofijah pogrešali predpise o poslovanju škofijske kurije, zbirke deželno knežjih predpisov (Normalienbuch der landesfürstlichen Verordnungen), protokole o uradnem poslovanju, v Kopru in Puli pa ni bilo niti posebnega prostora (Locale) za škofijsko pisarno. Škofova rezidenca je bila v Kopru dana v najem zasebnikom, v Puli pa je bila v slabem stanju, uporabljali pa so jo Francozi v vladne namene.

Za vikarje, ki so vodili škofije, so zapisali, da jim ni podrejen noben duhovnik in da nimajo nikakršnega nadzora nad šolami, ki jih sicer ni bilo veliko. Prav tako niso mogli vizitirati duhovnikov, ker je ta pravica pripadala izključno škofu. Glede števila duhovnikov je bilo zapisano, da jih ni premalo, saj je prišel eden na približno 200 prebivalcev (478 duhovnikov za 95.000 prebivalcev). Veliko slabše je bilo glede njihove razporeditve, saj so obstajale, kot beremo v poročilu, župnije, ki so štejele le 18, 39, 95 ali 96 duš. Župnije v mestih pa so bile čezmerno velike, v Rovinju je npr. štela 10.000, v Piranu pa 6.000 duš. Materialno preživetje duhovnikov v majhnih župnijah je omogočala župnijska posest, pridobljena z darili in ustanovami (Stiftungen), občine (Gemeinden) ali pobožni posamezniki pa so gradili cerkve. Veliko število duhovnikov je poročevalec povezoval s pobožnostjo prebivalcev Istre in tudi z lahkostjo študija, saj so kandidati za duhovnike študirali kar pri domačih župnikih. Temu primerno nizka naj bi bila tudi izobrazba, saj naj bi obvladovali le nekaj latinščine in moralno teologijo, v glavnem pa katekizem. Večina duhovnikov v Istri je izvirala iz mest, zato so v mestih tudi ostajali in čakali na kakšen izpraznjen kanonikat. Kot glavni razlog, da niso odhajali na podeželje, je navedel neznanje slovenskega (ilirskega) jezika. Kot primer navaja koprsko škofijo, kjer naj bi bila le dva župnika iz domače škofije, vse druge župnije pa so zasedali Dalmatinci, ki so obvladovali jezik podeželskega prebivalstva (ilirščino). Kot vzrok za tako veliko število duhovnikov v Istri so navedeni še kolegiatni kapitlji. Škofiji v Kopru in Novigradu sta jih imeli po tri, škofija v Puli štiri, škofija v Poreču pa celo osem.

Sl. 1: Koprška Škofija na karti "Carta corografica della divisione ecclesiastica, politica e finanziaria dell' I.R. Litorale Austriaco-Illirico ... da Giovanni Gerini, geometra presso l'I.R. Misurazione Catastale. 1847".

Fig. 1: La diocesi di Capodistria in base alla "Carta corografica della divisione ecclesiastica, politica e finanziaria dell' I.R. Litorale Austriaco-Illirico ... da Giovanni Gerini, geometra presso l'I.R. Misurazione Catastale. 1847".

Tudi vloga ordinariatov glede duhovščine v dušnem pastirstvu se mu ni zdelo primerna. Župnike so namreč postavljali patroni, kaplani so bili le tam, kjer sta jih nastavila patron ali župnik, ki sta jih bila dolžna tudi plačevati. Kako so bili kaplani plačani, kje so stanovali ali se hranili, ordinariatov ni zanimalo. Na ordinariatu v Poreču npr. niso vedeli niti za imena vseh kaplanov.

V francoski dobi so se razmere sicer spremenile, saj so po dekretu 21. decembra 1807 v celotnem kraljestvu Italija, kamor je spadala tudi Istra, župniki prejeli 500 lir kongrue, kar je zneslo 212 goldinarjev in 4 krajcarje. Kolikor je do te plače manjkalo, je primaknila država. Vendar so morale boljše dotirane nadarbine plačevati določene takse.

Sicer pa beremo v poročilu o zelo nizkih dohodkih za vzdrževanje cerkva. Ponekod niso bile krite niti potrebe po cerkvenih lučeh, zadostnih sredstev ni bilo za cerkvene paramente, perilo in vzdrževanje cerkvnikov. Celo v kolegiatni cerkvi v Buzetu so le s težavo nabavljali sveče za maše.

V času Ilirskih provinc je leta 1812 škof prejel plačo v višini 8.000 frankov (3.093 goldinarjev, 44 krajcarjev), župnik I. razreda 1.000 frankov (386 goldinarjev, 43 krajcarjev), župnik II. razreda 900 frankov in župnik III. razreda 700 frankov (270 goldinarjev, 42 krajcarjev). Razdelitev po razredih v Istri ni prišla do izraza, ker so vsi župniki spadali v drugi plačilni razred.

V "Vortragu" so svetovalci cesarju predlagali, naj vse štiri istrske škofije združi v eno s sedežem v Poreču. Cesar je 30. junija 1815 predlog odobril, zaradi nekaterih nesoglasij pa je nato zahteval novo podrobno poročilo. Tako je bil leta 1818 izdelan predlog, po katerem bi v Primorju ostale štiri škofije: Gorica, Poreč, Krk in Reka. Po tem predlogu bi bila škofija Koper razdeljena: škofija Gorica bi dobila 5, škofija Poreč pa 18 koprskih župnij. 2. avgusta 1818 je bil sprejet sklep, da se škofije Trst, Koper, Novigrad in Pula ukinejo. Sveti sedež je takšnemu načrtu preureditve škofij nasprotoval. Privoliti je bil pripravljen v ukinitve škofij v Puli in Novigradu, nikakor pa ne v Kopru in Trstu (Bastgen, 1914, 355). Ker je papež nasprotoval avstrijskim načrtom preureditve škofij, sta Jüstel in Lorenz ponovno napisala mnenja. Najprej sta obravnavala pristojnosti papeža in cesarja. Jüstel je glede pravic papeža pri razmejevanju škofij (Diözesanregulierung) menil, da se sodelovanju papeža pri razmejevanju škofij ni mogoče izogniti. Zato je predlagal, da upoštevajo papeževo željo glede ohranitve škofije v Trstu, v ostalem pa izvedejo cesarjev načrt. To je utemeljeval z naslednjim mnenjem (Gutachten): Vse štiri škofije skupaj štejejo 94.900 duš, od tega Koper 28.800 duš. Vse štiri škofije skupaj niso velike niti za eno okrožje, medtem ko druge škofije pokrivajo po več okrožij. Potovanje po Istri je, potem ko so bile v zadnjih treh letih zgrajene ceste, neovirano in zato lahko skrbi za vse en sam škof. Izpostavil je tudi šibko finančno podlago istrskih škofij. Dohodki koprške škofije so znašali 2.700, Novigrada 2.200, Poreča 2.400 in Pule 1.400 goldinarjev. Sredstva za boljše dotacijo škofij naj bi se raje uporabila za potrebe duhovščine. Kot so ugotavljali, je bila duhovščina v Istri na splošno zelo revna in duhovniki pogosto niso bili oskrbljeni niti z najnujnejšim. Prav tako je bil potreben denar za vzgojo klera, za kar pa ni bilo skoraj nobene ustanove. Za te študije je cesar že namenil skupaj 336.000 goldinarjev. Za vzdrževanje škofij nima sredstev ne tamkajšnji verski sklad ne revno prebivalstvo. Za sedež škofije je predlagal Poreč, ker bi bil sredi škofije (Bastgen, 1914, 485, 489).

Veliko ostrejše in manj spravljivo stališče do papeževega zagovarjanja ohranitve škofije Koper je zapisal državni svetnik Lorenz: Po avstrijskem "ius canonicum" pripada pravica ustanavljanja novih škofij in spreminjanje meja obstoječih izključno državnemu poglavarju, to je cesarju. Pri tem je še poudaril, da je Sveti sedež nasprotoval novi razmejitvi škofij tudi v času cesarja Jožefa II., čeprav so se pokazale koristne tudi za Cerkev. Papež pa tako ali tako nasprotuje vsem koristnim cesarjevim načrtom (Bastgen, 1914, 358).

Dne 21. februarja 1819 je še Saurau napisal poročilo, ki se je nanašalo na noto, v kateri je papež zahteval ohranitev škofij Trst in Koper. Saurau je menil, da rimske zahteve pomenijo oddaljevanje od dobro premišljenega avstrijskega načrta, narejenega po cesarjevem obisku Istre leta 1816, ob katerem se je cesar sam prepričal o stanju in potrebah. Koper in Trst sta zelo blizu, po morju sta oddaljena le eno uro, sicer pa le eno poštno miljo in pol. Papež navaja kot edini argument, da v dobro duš (zum Heile der Seelen) ne želi preveč zmanjšati istrskih škofij, Saurau pa nadaljuje, da to morda drži za preteklost, nikakor pa ne za sodobnost. Nezasedene so bile namreč tri od štirih istrskih škofij (Koper po letu 1810). Vendar tudi škof v Novigradu ni bil pozitivno ocenjen. V preteklih političnih spremembah (Umwälzungen) naj bi se namreč vedel tako, da mu je cesar odvzel prej podeljeno čast tajnega svetnika. Dalje piše, da prevladujeta v istrskih kapitljih neenotnost in prepir. Medtem ko v notranjosti Istre primanjkuje duhovnikov, jih je v mestih ob morju preveč. Duhovnike v Istri je zelo negativno ocenil, češ da je večji del duhovščine surov, neizobražen in nedejaven (ist roh, unwissend und unthätig). Po njegovem mnenju "pri duhovščini v celi monarhiji v pol stoletja ni bilo toliko prestopnikov (Verbrecher) kot v Istri v zadnjih desetih letih. En duhovnik je bil pred kratkim obsojen na zaporno kazen kot tat, drugi je bil kot morilec usmrčen, tretji je bil ustreljen kot vodja roparske tolpe." Vzrok temu naj bi bila slaba izobrazba in skromni dohodki. Cesar je za izboljšanje razmer že namenil denar, edino trajno rešitev pa je Saurau videl le v ukinitvi treh istrskih škofij: Kopra, Novigrada in Pule (Bastgen, 1914, 488, Nota Sauraua).

Leta 1820 je bil sprejet predlog Jüstla, da škofija Trst ostane, škofiji Koper in Novigrad pa naj se ukineta. Papež je izrazil veliko zadovoljstvo, da škofija Trst ostane, obenem pa izrazil željo, da ostane tudi koprška škofija. Vendar je v nadaljnjih pogajanjih avstrijski strani uspelo, da je Sveti sedež privolil tudi v ukinitve koprške škofije. Pogajanja so se končala tako, da je prišlo celotno ozemlje škofije Koper pod škofijo Trst. Ko se je izvedelo, da je koprška škofija ukinjena, je mesto Koper (Gemeinde von Capo d'Istria) prosilo, da se mu vrne posest, ki jo je dodelilo za dotacijo škofiji. Dotacija (Renten) koprškega škofa je znašala le 2.424 goldinarjev, 54 krajcarjev. Dalje so prosili, da dobi koprška škofijska cerkev status konkatedrale s tržaško; v tem primeru so bili škofijo še naprej pripravljene sofinancirati. Cesar je v to privolil in določil, da se bo škof imenoval tržaški in koprski (Bischof von Triest und Capo d'Istria) (Bastgen, 1914, 366), da bo koprška cerkev konkatedralna, tržaški škof

Sl. 2: Škofijska palača v Kopru (1890).
Fig 2: Diocesan Palace at Koper (1890).

pa da sme prevzeti grofovski naslov, ki ga je sicer imel koprski škof. Pogajanja za Dalmacijo pa so se nadaljevala.

Dne 30. julija 1828 je sledila papeževa potrditev ureditve (Regulierung) Primorske in Dalmacije z bulo "Locum beati Petri". Dne 29. septembra 1829 je dobila bula placet. Odprto je ostalo še vprašanje sedeža nadškofije, ki ga je cesar rešil 25. avgusta 1829, ko se je odločil za Gorico.

S škofijo Trst združena škofija Koper je obsegala štiri dekanije:

Koper z župnijami: Koper, Rižana (Lazaret), Dekani in Milje;

Piran z župnijami: Piran s kaplanijama Sečovlje in Strunjan, Izola, Korte, Kaštel s kaplanijo Marija na Krasu in Savudrija;

Krkavče z župnijami: Krkavče, Koštabona, Šmarje pri Kopru, Pomjan, Marezige, Truške in Sveti Anton;

Osp z župnijami: Osp s kaplanijo Plavje, Tinjan, Predloka, Kubed, Sočerga in Movraž.

Škofija Trst je v Istri obsegala devet dekanij: Dolina, Jelšane, Kastav, Kršan, Pičan, Pazin, Buzet, Oprtalj in Umag.

Istrska Cerkev se je znašla v avstrijski dobi v novih razmerah. Avstrijska poročila o razmerah v Istri so zelo negativna, vsekakor pa se tudi Istranom ni bilo lahko navaditi na novi, "boljši" red. Kot primer navajam volitev generalnega vikarja v Kopru. Leta 1825 je generalni vikar Marsich odstopil in kapitelj je izvolil za novega generalnega vikarja Janeza Ulmerja. Izvolitev je izzvala negotovanje gubernija, ker sta bila odstop in izvolitev speljana brez njega. Cesar je po nasvetu dvorne pisarne izvolitev potrdil, guberniju pa naročil, naj kapitelj podučí, da bo prihodnjič pravilno ravnal (ÖStA. AVA, 6). Leta 1827 je bil za koprskega generalnega vikarja izvoljen kanonik Gavardo. Tokrat je potrditvi nasprotoval načelnik okraja, češ da je imel Gavardo stike z neko žensko in da je bil prijazen do Francozov. Gubernij ga je branil in zatrdil, da glede ženske ni dokazov, glede pomisleka, da je bil prijatelj (Anhaenger) Francozov, pa pojasnil, da se v avstrijski dobi v ničemer ni pokazal nezvestega (ÖStA. AVA, 7).

V takih razmerah je seveda trpelo tudi versko življenje. Leta 1825 se je predstojnik okrožja Istra obrnil na predsednika gubernija s prošnjo, da bi organizirali v istrskih škofijah birmo, ki je že dolgo ni bilo, ker so bile škofije nezasedene. Vikarja Poreča in Kopra sta se strinjala, da birmo izvede tuj škof, Pula pa ne. Predlagali so škofa iz Krka, predsednik gubernija pa je menil, da se bo premislila in strinjala tudi Pula. Vsi so poudarjali stroške za birmovanje tujega škofa, ki jih revna duhovščina ne bo zmogla. Zato je predsednik gubernija predlagal, da potne stroške poravnava gubernijska blagajna iz interkalarnih dohodkov (ÖStA. AVA, 8).

LA RIDEFINIZIONE DEI CONFINI DIOCESANI CON RIFERIMENTO ALLA
DIOCESI DI CAPODISTRIA IN EPOCA AUSTRIACA (1814-1829)*Vincenc RAJŠP*

Istituto di storia Milko Kos ZRC SAZU, SI-1000 Ljubljana, Novi trg 4

RIASSUNTO

Sono qui presentate le proposte e i piani per la ridefinizione dei confini diocesiani in Istria, con particolare riferimento alla diocesi di Capodistria. In un primo momento, l'imperatore desiderava sopprimere la diocesi capodistriana, dividendone il territorio fra almeno altri due vescovadi. Secondo un primo progetto del 1815, una parte minore della diocesi (5 parrocchie) sarebbe entrata a far parte della diocesi di Gorizia, l'altra, maggiore (18 parrocchie), sarebbe andata alla diocesi di Parenzo. Nel 1820 si riteneva invece che l'intero territorio della diocesi di Capodistria sarebbe dovuto andare alla diocesi di Trieste. Tuttavia il papa e degli stessi abitanti di Capodistria, fecero sì che si arrivasse infine all'unione fra le diocesi di Trieste e Capodistria. Il vicario generale della diocesi di Capodistria non partecipò alle trattative.

Parole chiave: amministrazione ecclesiastica, vescovado, confine diocesano, Istria, Capodistria

VIRI IN LITERATURA

- ÖStA. AVA, 1** - Österreichisches Staatsarchiv (ÖStA). Allgemeines Verwaltungsarchiv (AVA), A. Cultus, Kart. 117 (29 Diözesanregulierung, Bustümer: Steiermark, Kärnten, Krain und Küstenland, 1791-1815).
- ÖStA. AVA, 2** - A. Cultus, Kart. 117 (29 Diözesanregulierung 1791-1815), Vortrag, ex 9. Sept. 1814.
- ÖStA. AVA, 3** - A. Cultus, Kart. 525, Priesterhäuser. Dopis gubernija iz Trsta 17. jan. 1818.
- ÖStA. AVA, 4** - A. Cultus, Kart. 117 (29 Diözesanregulierung 1791-1815), Vortrag No. 890, exped. 23. Oktober 1815.
- ÖStA. AVA, 5** - A. Cultus, Kart. 117 (29 Diözesanregulierung 1791-1815), 3239, ad 498 ex octob. 815.; 4924/333. Vortrag der ... Zentral Organisirungs Hofkommission, womit die Darstellung der Geistlichen Angelegenheiten in exvenetianischen Istrien, und die provisorische Verfügungen, dann Organisirungs Anträge des Einrichtungs Hofkommisärs vorgelegt werden.

ÖStA. AVA, 6 - A. Cultus, 29 Capo d'Istria, Karton 123, 213 ex Jan. 1825: 37490/4690.

ÖStA. AVA, 7 - A. Cultus, 29 Capo d'Istria, Karton 123, 3224, 19 ex Augusto 827: 12874/1663, /12874/1663.

ÖStA. AVA, 8 - A. Cultus, 29 Capo d'Istria, Karton 123, 34 ex Augusto 825: Prot. =Num. 23388/2928/ Praes. 28 Juli.

Bastgen, B. (1914): Die Neuerrichtung der Bistümer in Österreich nach der Säkularisation. Wien.

Čepič, Z. (1979): Zgodovina Slovencev. Ljubljana, Cankarjeva založba.

Hosp, E. (1971): Kirche Österreichs im Vormärz 1815-1850. Wien.